

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ ПРИ ВЧИНЕННІ СЕРІЙНИХ ВБИВСТВ

Владислав Віталійович БРИДНЯ,

здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр» студент 3-го курсу спеціальності 081 «Право» факультет права і публічного управління Донецький державний університет управління

Анна Сергіївна ПОЛІТОВА,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри державно-правових дисциплін факультету права і публічного управління Донецького державного університету управління

У кожній суверенній демократичній правовій державі людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Держава захищає своїх громадян від протиправних посягань, особливо це стосується природного права кожної людини на життя.

Так, дійсно, протиправне позбавлення життя людини – це кримінальне правопорушення проти життя та здоров'я; а якщо проаналізувати статистичні дані щодо кількості облікованих кримінальних правопорушень, на прикладі України, то побачимо жахливу ситуацію – вбивства на замовлення, умисні вбивства під час суперечок – це лише частина обставин його вчинення. Але існують й інші небезпечні види умисних вбивств – релігійні, сексуальні серійні вбивства.

Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що проблема серійних вбивств не є новою та її дослідженням займалися О. В. Александренко, Ю. М. Антонян, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, А. А. Ткаченко, С. А. Шалгунова, Б. В. Шостаковича та ін. Разом з тим, це не зменшує актуальності нашого дослідження.

Як відзначає О. В. Александренко, складність мотиваційної сфери серійного сексуального вбивці відрізняє його від інших осіб, що скоюють сексуальні злочини, і від інших серійних вбивць. Мотиви серійних сексуальних вбивць становлять комплекс різних переживань, викликаних сексуальними проблемами і внутрішніми психологічними конфліктами (гнів, ненависть, помста та ін.). Метою сексуального вбивства є вирішення зазначених проблем і конфліктів – тобто досягнення стану психосексуального задоволення. Ці особливості відрізняють дану категорію вбивць від інших, які вбивають жертву, наприклад, під час або після вчинення зґвалтування, щоб полегшити скоєння злочину або приховати його [3, с. 129].

Що ж слід розуміти під серійним вбивством? Загальноприйнятою є точка зору, що серійні вбивства є певним різновидом умисного заподіяння смерті іншій людині, а точніше – сукупність цих злочинів, послідовно і з певним розривом у часі скоєних однією і тією самою особою при збігу мотиву, мети, способу їх здійснення [1, с. 121]. Разом з тим, на відміну від несерійного злочинця, серійний насильник для вчинення протиправного діяння не просто чекає

© Бридня В. В., Політова А. С., 2021

сприятливої ситуації для вчинення злочину, а активно її шукає і навіть сам створює. При наступних нападах виникнення наміру у серійного злочинця, як правило, випереджає момент першого контакту, зокрема візуального, з жертвою, що дозволяє планувати та готувати злочин [4, с. 343].

Які ознаки дають підстави вважати, що умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині (вбивство) є серійним? Для цього вважаємо за необхідне виокремити певні ознаки, які можуть бути розширені або звужені, а саме: повторність вчинюваних діянь; вчинення їх однією особою; умисна форма вини; мотив – отримання задоволення від вчинених діянь; «маска нормальності», тобто здатність здаватися нормальною людиною; період «охолодження», тобто не вчинення протиправних діянь протягом певного часу; наявність ритуалу при вчиненні вбивств.

Ю.М. Антонян, враховуючи особисті якості серійних вбивств, пропонував класифікувати поділ серійних вбивств: 1) вбивства, спрямовані на отримання сексуального задоволення; 2) вбивства з метою подолання опору жертви під час зґвалтування; 3) вбивства з метою задоволення статевої пристрасті з трупом; 4) вбивства з метою приховання злочину; 5) вбивства, що вчиняються у відповідь на акт приниження [2, с. 235], яка є стосується серійних сексуальних вбивств.

У Постанові пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 року №2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» відзначено, що умисне вбивство тягне відповідальність за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК, якщо воно було поєднане зі зґвалтуванням потерпілої особи або насильницьким задоволенням із нею статевої пристрасті неприродним способом, тобто мало місце в процесі вчинення зазначених злочинів чи одразу ж після нього. При цьому злочинні дії кваліфікуються і за ч. 4 ст. 152 чи ч. 3 ст. 153 КК або ще й за відповідною частиною ст. 15 КК. Умисне вбивство з метою задовольнити статеву пристрасть із трупом також тягне відповідальність за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК. У випадках, коли особу було умисно вбито через певний час після її зґвалтування чи насильницького задоволення з нею статевої пристрасті неприродним способом з метою їх приховання, дії винного кваліфікуються за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами ст. 152 або ст. 153 та п. 9 ч. 2 ст. 115 КК. Окрім того, за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК кваліфікуються дії особи, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком убивства, передбаченого статтями 116-118 цього Кодексу. Відповідальність за повторне умисне вбивство настає незалежно від того, чи була винна особа раніше засуджена за перший злочин, вчинила вона закінчене вбивство чи готування до нього або замах на нього, була вона виконавцем чи іншим співучасником злочину.

Отже, можна вважати, що серійні вбивства можуть бути кваліфіковані за п. 10, 13 ч. 2 ст. 115 ККУ, а також в деяких випадках в залежності від конкретних обставин, за ст. 152, 153, 297, 185, 186, 187 КК України.

Але чи буде така кваліфікація правильною? Питання відкрите, оскільки у Законі України про кримінальну відповідальність відсутній такий термін як «серійність» та за своєю суттю, як ми вважаємо, не відповідає повторності та сукупності кримінальних правопорушень. На нашу думку, розв'язати цю незгодженість можливо шляхом доповнення ч. 2 ст. 115 КК України такою кваліфікуючою ознакою як вчинення серійних вбивств, пов'язаних єдиним

мотивом. Проте, запропоноване нами доповнення потребує більш глибокого аналізу та врахування судової практики цієї категорії кримінальних проваджень та винесених вироків, що вказує на перспективу проведеннями досліджень з цієї проблеми.

Список використаних джерел:

1. Антонян Ю. М. Криміналогія. М.: Юрайт, 2013. 522 с.
2. Антонян Ю. М., Ткаченко А. А., Шостакович Б. В. Кримінальна сексологія. М.: Спарк, 1999. 464 с.
3. Александренко О. В. Актуальні питання кримінальної відповідальності серійних вбивць. Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка) : тези доп. V міжвуз. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 21 листоп. 2014 р.) / ред. кол. : В. В. Черней, М.В. Костицький, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 129-131.
- 4/ Шалгунова С. А. Особа насильницького злочинця: монографія. 2-е вид., доп. і перероб. Дніпропетровськ: «Ліра ЛТД», 2012. 548 с.